

Inhoud

Voorwoord

7

Inleiding

Vrouwentijdschriften door de jaren heen

15

1 Een kleine uitgeefgeschiedenis

21

2 Een wereld van verandering

41

3 'Het huwelijk is geen rozengeur en maneschijn'

99

4 De grote publieksenquêtes

135

5 'Zo'n groot gezin heb ik nooit gewild...'

169

6 Gedoe op de redactie, de 'gunst' van de lezeres en de Libelle-filosofie

203

Tot besluit

Van beste vriendin tot goede bekende

227

Margriet

WEEKBLAD VOOR
MOEDER en KIND

No. 27 - 8 JULI 1950

Gehaakt Mutsje

Voor beschrijving zie bladzijde 32

ls ge
t me
l. no. 1
d. De
lengte
l.
et nld
.. bre
it aan
erhaa
l ool
aver
eer l
in he
1 2 r.
cx to

pag 32

Omslag Margriet nr. 27, 8 juli 1950

Voorwoord

Geef de vrouw een breipatroon en ze is volmaakt gelukkig: dat was volgens velen de kern van het redactionele beleid van vrouwenbladen als *Libelle* en *Margriet*. ‘Anti-emancipatoir’ zijn ze ook weleens genoemd. Onzin, vonden en vinden de vele direct betrokkenen.

Wie straks de hoofdstukken van *Je beste vriendin* tot zich neemt, zal allereerst duidelijk worden hoeveel er is veranderd – vooral in de eerste vier decennia na de Tweede Wereldoorlog. Dit boek bevat een fascinerende selectie uit de jaargangen van beide bladen, van de jaren dertig tot eind jaren tachtig, waarin de gigantische ontwikkelingen van onze twintigste-eeuwse maatschappij zichtbaar worden die, terugkijkend, ook de achtergrond van de hoogtijdagen van deze bladen vormden. Interessant is daarbij inderdaad de vraag in welke mate en op wat voor manier *Libelle* en *Margriet* een getrouw beeld gaven van die veranderende maatschappij. IJlden ze na? Of was het eerder zo dat ze met de tijd meeademden, en soms zelfs een stap vooruitliepen op hun lezerspubliek?

Overigens, met zelfs maar één stapje vooruit konden de bladen destijds al een belangrijke en richtinggevende invloed uitoefenen. Ze hadden ongekend hoge oplages, werden gelezen door een miljoenenpubliek. De vrouwenbladen hadden de positie om de ideeën van een maatschappelijk bewuste voorhoede te vertalen in concrete voorbeelden, herkenbare verhalen en praktische adviezen.

Eenduidig is dit alles ondertussen zeker niet. Het fenomeen vrouwenblad is complex. Er waren vanaf het begin allerlei paradoxen mee gemoeid, en er werden verschillende, soms tegengestelde boodschappen uitgezonden – zeker vanaf eind jaren zestig, een turbulente periode, waarin opvattingen en gedrag razendsnel veranderden. Moederschap en gezin werden in de bladen van destijds nog altijd als ideaal gepresenteerd, als het hoogst haalbare geluk voor de vrouw.

8 Tegelijkertijd was er in elk nummer wel aandacht voor een bijzondere of beroemde vrouw die juist buiten de gebaande paden trad.

Ook sprong het spanningsveld tussen collectiviteit en individualiteit in het oog. De lezeressen werden in het tijdschrift voortdurend als groep aangesproken – er wordt duidelijk een wij-gevoel gecreëerd, terwijl er daarnaast juist werd benadrukt hoe belangrijk het is ‘jezelf te zijn’ en je eigen keuzes te maken.

Dit boek is behalve een weergave van de gloriejijd van de twee bekendste Nederlandse vrouwenbladen, voor mij als auteur ook een persoonlijke terugblik.

In 1975, Hanny van den Horst was toen hoofdredactrice, begon ik als tweeëntwintigjarige op de reportageafdeling van *Margriet*,

In de jaren vijftig werd het moederschap nog als het hoogst haalbare geluk voorgesteld, zo ook in ‘weekblad voor moeder en kind’ Margriet en ‘damesweekblad’ Libelle. Omslag Margriet nr. 42, 21 oktober 1950. Omslag Libelle nr. 19, 12 mei 1950

na eerder leerling-verslaggeefster te zijn geweest bij *Stadsblad De Echo*: een Amsterdams huis-aan-huisblad, dat toentertijd deel uitmaakte van het *Telegraaf*-concern. Mijn ambitie reikte echter verder dan de leemtes opvullen tussen advertenties met zogenaamde ‘zakenstukjes’ over ‘kiloknallers’ en ‘tapijtboeren’, zoals ik, wat te veel aangezet, mijn journalistieke werkzaamheden eens omschreef in het personeelsorgaan *De Buizenpost*. Ik lonkte naar de ‘Vrouwenpagina’ van *De Telegraaf*, wilde graag bij een écht blad werken. Met meer geluk dan wijsheid lukte dat uiteindelijk bij *Margriet*, destijds het grootste vrouwenblad in ons land, dat gold als het progressieve en feministische zusje van *Libelle*.

In 1977 verliet ik zowel de *Margriet*-redactie als Amsterdam, om voor langere tijd naar Los Angeles te gaan. Hoewel ik dus relatief kort bij *Margriet* heb gewerkt, heeft die tijd duidelijk zijn sporen nagelaten en zich behaaglijk in mijn geheugen genesteld.

10 In 1980, weer terug uit de vs, begon ik bij concurrent *Libelle* op de human-interest-redactie.

Vriendin en *Margriet*-collega Marina Scheer (1943-2010) houdt me in die jaren dat ik in de vs woon op de hoogte van het reilen en zeilen op de redactie aan de Stadhouderskade. Marina is dan moeder van twee jonge kinderen, net gescheiden en ambitieus. Ze wordt door sommigen als ‘kroonprinses’ gezien, als mogelijke opvolgster van Hanny van den Horst. Dat zal ze trouwens niet worden, wel wordt ze begin jaren tachtig hoofdredactrice van *Ouders van Nu*.

Bladen als *Libelle* en *Margriet* zijn elke keer dat ze verschijnen net weer even anders dan de vorige uitgaven. Het gaat niet om rigoureuze verschillen in uiterlijk, inhoud en redactionele opzet – de bladen moeten immers voor de lezeres herkenbaar én vertrouwd blijven –, maar over een langere periode veranderen ze wel degelijk. Wie een *Libelle* van nu vergelijkt met een van de eerste nummers uit de jaren dertig, zal vooral veel verschillen vinden.

Vrouwenbladen, zou je kunnen stellen, verkondigen niet de revolutie, maar veranderen geleidelijk onder invloed van allerlei ontwikkelingen in de samenleving. Sociaal-culturele ontwikkelingen, economische vooruitgang en technologische vindingen zijn van belangrijke invloed op het wezen en de ziel van het vrouwenblad.

Libelle en *Margriet*, die beide in de crisisjaren zijn ontstaan en die bedoeld waren – en nog steeds zijn – voor de ‘gewone’ huisvrouw, blijken een dusdanig groot succes dat het tot op de dag van vandaag nagalmt.

Om te zien en te voelen hoe ze ook alweer waren, die grote bladen van toen, maar ook om weer – een beetje – het Nederland van destijds te ervaren, heb ik voor dit boek talloze jaargangen van beide bladen doorgespit. Sommige nummers waren een feest van herkenning, modern en gedurfd *avant la lettre*, andere weer spiegelen een tijd die ons wellicht nu ouderwets en gedateerd voorkomt, maar die daarom niet minder interessant is.

Interview van chef Mode van Libelle Ingeborg de Jager (op de foto links) en auteur Marjan van Marle (op de foto nog redactrice) met modespecialist Jos Ots. Libelle nr. 13, 27 maart 1987

Hoewel er verschillen zijn aan te wijzen tussen beide bladen, zijn de overeenkomsten talrijker dan de verschillen. Wat hier volgt is dan ook geen systematische vergelijking tussen de aanpak van de redacties of een chronologisch overzicht, maar een brede greep uit wat mij is opgevallen tijdens mijn onderzoek en in gesprekken met betrokkenen. Ik richt me hierbij met name op de jaren vijftig tot en met tachtig, de zogenaamde hoogtijdagen van het vrouwenblad. Maar af en toe zitten er ook voorbeelden uit de jaargangen ervoor en erna in de hoofdstukken die volgen. De rubrieken en thema's die door de jaren heen, overigens tot op de dag van vandaag, kenmerkend zijn voor het vrouwenblad, zoals huwelijk, relaties en gezin, maar ook gezondheid en uiter-aard mode, huishouden en koken, zijn bij de samenstelling van dit boek een belangrijke leidraad geweest.

12 De geschiedenis van het vrouwenblad in het algemeen en die van *Libelle* en *Margriet* in het bijzonder wordt in hoofdstuk 1 geschetst.

Hoofdstuk 2 laat zien hoe maatschappelijke veranderingen en technologische ontwikkelingen niet alleen de inhoud van het damesblad kleuren, maar ook het bestaan van de huisvrouw bepalen.

De betekenis van de diverse adviesrubrieken als 'moreel kompas' wordt in hoofdstuk 3 belicht. In hoofdstuk 4 richt ik mij op de grote publieksenquêtes die door de bladen werden gehouden, zoals 'Sexualiteit in Nederland' (1969) en 'Na de scheiding' (1984). Hoe dachten we daar toentertijd – publiekelijk – over? Wat mocht en wat niet?

Zwangerschap, geboorte en geboortebeperving, maar ook ongewilde kinderloosheid: het zijn onderwerpen waar door beide bladen in de loop van de tijd steeds vaker en openhartiger over wordt geschreven, zoals uit hoofdstuk 5 blijkt.

De niet te onderschatten rol van de eerste vrouwelijke hoofdredacteur van *Margriet*, Hanny van den Horst, evenals die van

‘bladendokter’ Rob van Vuure (hoofdredacteur van *Libelle* én van *Margriet*) komt in hoofdstuk 6 uitgebreid aan de orde. In hoofdstuk 7, ten slotte, probeer ik een antwoord te geven op de vraag in hoeverre *Libelle* en *Margriet*, inmiddels tachtigplussers, voor veel vrouwen nog altijd ‘hun beste vriendin’ zijn.

Hoewel een groot aantal van de mensen die toentertijd bij de bladen werkte er helaas niet meer is, waren degenen die er nog wel zijn van harte bereid met mij te praten. Ik had boeiende en soms verrassende gesprekken met oud-collega’s, over de ‘bladen’, hun herinneringen daaraan en de belangrijke rol die *Margriet* en *Libelle* vervulden in zowel de maatschappij van toen als in hun eigen leven.

In willekeurige volgorde noem ik Herma Nijhuis, Annick Visser, Louki Boin, Ad den Held, Anneke Groen, Gerritje Nuisker, Annelies Kastelein, Jacobine Kroeze, Trudy Kunz, Ans Samson, Els Olden, Sandra Rottenberg (overigens geen oud-collega maar de dochter van Kathy Rottenberg, werkzaam bij *Margriet*’s Vertrouwenstelefoon), familieleden van Hanny van den Horst, Nico de Both, haar jongste broer en haar kinderen Frank en Marleen.

Dan zijn er ook de ‘egodocumenten’ die ik mocht inzien. Zo liet Gerritje Nuisker, die bijna haar hele werkzame leven in dienst was bij *Margriet*, mij een grote doos met brieven, kattenbelletjes en memo’s na, waaruit ik rijkelijk heb geput en die een prachtige aanvulling vormen op de verhalen die ik heb opgetekend.

Ook wil ik hier noemen Juul Kruse, voor haar kritische en opbouwende kritiek als ‘meelezer’ van dit boek, evenals Celine Kluessien die in het bijzonder een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan het selecteren van de vele illustraties. En ten slotte, *last but not least*, gaat mijn dank uit naar mijn redacteur Simon Dikker Hupkes, zonder wie dit boek er niet zou zijn geweest.

Inleiding.

Vrouwentijdschriften door de jaren heen

Waar komt het vrouwentijdschrift vandaan? Voor wie was het bestemd? Wat stond erin?

15

In het huidige Nederlandse medialandschap is het vrouwenblad niet meer weg te denken. Toch is het een betrekkelijke laatbloeier in vergelijking met andere Europese landen als Engeland, Frankrijk en Duitsland. Daar wist het vrouwentijdschrift zich al in de tweede helft van de achttiende eeuw een vaste plek te verwerven, terwijl het genre hier pas in de jaren twintig van de negentiende eeuw langzaam maar zeker wortel begon te schieten. Een van de verklaringen voor de verhoudingsgewijs late bloei is de relatief kleine omvang van het Nederlandse taalgebied, waardoor het moeilijk was om een tijdschrift te maken voor één specifieke doelgroep, en zo beschouwde men vrouwen. Dat gold overigens ook voor andere gespecialiseerde tijdschriften, voor bijvoorbeeld medici of juristen.

De publicatie van *Pénélope of maandwerk aan het vrouwelijk geslacht toegewijd*, in 1821, luidde dan ook een nieuwe fase in.